

Förvaltningsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 3 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och 5 och 25 § i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 3 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och 5 och 25 § i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (RP 76/2025 rd): Ärendet har remitterats till förvaltningsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Maarit Huotari, finansministeriet
- lagstiftningsråd Eeva Lantto, finansministeriet
- specialsakkunnig Miikka Hiltunen, justitieministeriet
- chefen för juridiska ärenden Ari Torkkel, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- ledande sakkunnig Mika King, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- direktör, digitalisering och informationssamhället Elisa Kettunen, Finlands Kommunförbund
- äldreombudsman Päivi Topo, äldreombudsmannens byrå.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Polisstyrelsen
- Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
- Folkpensionsanstalten
- Pensionsskyddscentralen
- Handikappforum rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster ändras. Syftet med de föreslagna ändringarna är att göra det möjligt för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och vissa av dess kundorganisationer inom den offentliga förvaltningen att uppnå sina sparmål.

Betänkande FvUB 21/2025 rd

Enligt förslaget ska medborgarrådgivningens allmänna rådgivningstjänst läggas ner i sin nuvarande form. Tjänsten hör till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas uppgifter. Den medborgarrådgivning som avses i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är en allmän rådgivningstjänst för alla som använder offentlig service. Den ersätter inte myndigheternas egen rådgivning eller deras skyldighet att hänvisa en kund till den behöriga myndigheten, utan stöder endast dessa skyldigheter. I praktiken kan rådgivningen exempelvis hjälpa en medborgare att hitta rätt myndighet för sitt ärende. Avsikten är att tyngdpunkten i det stöd som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata erbjuder medborgarna i fortsättningen ska flyttas till uppgifter som gäller stöd och rådgivning för användning av digitala tjänster, om vilka det ska föreskrivas mer allmänt i lagen. När den allmänna rådgivningen upphör kan en del av de resurser som sparas in styras till användarstödet och rådgivningen för myndighetens egna e-tjänster. Här ingår användarstödet för förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster, vilka gagnar alla kontakter med myndigheterna. I andra ärenden som ansluter sig till tjänster inom den offentliga förvaltningen ska medborgarna liksom hittills få rådgivning direkt av respektive myndighet på basis av myndigheternas allmänna rådgivningsskyldighet.

Skyldigheten att använda den nationella servicekanal som hör till förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster ska slopas för de myndigheter som enligt den gällande lagen omfattas av denna skyldighet. Myndigheterna ska även i fortsättningen ha rätt att använda servicekanalen.

Det föreslås att bestämmelserna om kostnaderna för stödtjänsterna och de avgifter som tas ut för dem ändras så att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan låta bli att ta ut avgift för användningen av tjänsten för identifiering av fysiska personer och behörighetstjänsten för offentlighetsrättsliga behov bland annat av vissa myndigheter, statsorgan och aktörer som sköter en offentlig förvaltningsuppgift. Avsikten är att börja ta ut avgifter för dessa tjänster av andra användarorganisationer och även av dem som har rätt till avgiftsfri användning, om de bedriver annan än offentlighetsrättslig verksamhet i ett konkurrensläge på marknaden.

De föreslagna ändringarna har samband med den punkt i regeringsprogrammet för regeringen Orpo, enligt vilken regeringen genomför ett produktivitetsprogram för statsförvaltningen som stöder regeringens hållbarhetsmål för de offentliga finanserna.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionens utgångspunkter

Enligt regeringsprogrammet ska regeringen genomföra ett produktivitetsprogram för statsförvaltningen för att stödja regeringens hållbarhetsmål för de offentliga finanserna. Syftet med ändringarna i propositionen är att göra det möjligt att uppnå sparmålen för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och vissa av dess kundorganisationer. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata förbereder sig på en betydande minskning av omkostnadsanslaget och antalet anställda under de kommande åren. I den nu aktuella propositionen ingår sådana prioriterade

Betänkande FvUB 21/2025 rd

ändringar i lagstiftningen inom finansministeriets ansvarsområde som är en förutsättning för de åtgärder som planeras av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

I dagsläget hör medborgarrådgivningens allmänna rådgivningstjänst till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas uppgifter. I propositionen föreslås det att den tjänsten läggs ner i sin nuvarande form. Avsikten är att tyngdpunkten i det stöd som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata erbjuder medborgarna ska flyttas till uppgifter som gäller stöd och rådgivning för användning av digitala tjänster. Dessutom ska skyldigheten att använda den nationella servicekanal som hör till förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster slopas för de myndigheter som enligt den gällande lagen omfattas av denna skyldighet. Enligt förslaget ska myndigheterna dock också i fortsättningen ha rätt att använda servicekanalen. Det föreslås att bestämmelserna om kostnaderna för stödtjänsterna och de avgifter som tas ut för dem ändras så att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan låta bli att ta ut avgift för användningen av tjänsten för identifiering av fysiska personer och behörighetstjänsten för offentligrättsliga behov bland annat av vissa myndigheter, statsorgan och aktörer som sköter en offentlig förvaltningsuppgift.

Sammantaget anser förvaltningsutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen men med följande kommentarer.

Medborgarrådgivningen

I propositionen föreslås det att 3 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (304/2019) ändras så att myndighetens uppgift att sköta medborgarrådgivning stryks ur dess 2 mom. Samtidigt som medborgarrådgivningens allmänna rådgivningstjänst slopas är avsikten att överföra motsvarande ett årsverke av de frigjorda resurserna till användarstöd och rådgivning för myndighetens egna digitala tjänster och till stöd för användningen av digitala tjänster.

Enligt de uppgifter förvaltningsutskottet fått finns det oro över att slopandet av medborgarrådgivningens allmänna rådgivningstjänst kan påverka vilka metoder de som utträttar ärenden inom förvaltningen — och i synnerhet utsatta personer, exempelvis personer med funktionsnedsättning och äldre — har till sitt förfogande för att hitta rätt myndighet att kontakta i sitt eget ärende.

Enligt propositionen (s. 16) har det vid beredningen av propositionen bedömts att risken för att en sådan effekt uppstår är liten. Medborgarrådgivningen har varit en allmän rådgivningstjänst som stöder andra myndigheters egen rådgivning. Enligt uppgift har den allmänna rådgivningen fått endast ett litet antal kontakter om tjänster som tillhandahålls av andra organisationer.

Utskottet konstaterar också att utöver den allmänna medborgarrådgivningen är alla myndigheter skyldiga att ge rådgivning på basis av myndigheternas skyldighet att ge råd och anvisning enligt 8 § i förvaltningslagen (434/2003). En myndighet ska inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd när det gäller att uträtta ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden. Myndigheten har också en anvisningsskyldighet, det vill säga skyldighet att i mån av möjlighet hänvisa kunden till en behörig myndighet, om ärendet inte hör till myndighetens behörighet. I förarbetena till förvaltningslagen (RP 72/2002 rd, s. 66) står det att denna skyldigheten innebär att kunden ska anvisas till en behörig myndighet även inom någon annan förvaltningssektor eller till och med helt utanför förvaltningen.

Betänkande FvUB 21/2025 rd

Förvaltningsutskottet anser att den föreslagna nedläggningen av medborgarrådgivningen är motiverad. Utskottet vill dock i detta sammanhang betona att förvaltningslagen ålägger myndigheten skyldighet att ge råd och hänvisa kunder till rätt myndighet. Utskottet anser det viktigt att dessa skyldigheter fullgörs också i praktiken. Utskottet noterar även att också myndigheterna i fortsättningen bör sträva efter att utveckla effektivare sätt att svara på servicebehovet, såsom att använda AI-automatik för att analysera servicebehovet, svara på de vanligaste frågorna och styra mer komplicerade frågor till rätt instans.

Förvaltningsutskottet påpekar vidare att utskottet för närvarande också behandlar andra propositioner som hänför sig till ämnesområdet, såsom en proposition om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet (RP 124/2025 rd) och en proposition om statlig gemensam kundserviceverksamhet (Finlandsdiskar) (RP 122/2025 rd). Exempelvis i proposition RP 122/2025 rd föreslås det att de gemensamma kundservicepunkterna utöver den behöriga myndighetens kundservice dessutom ska tillhandahålla gemensam kundservice. Enligt uppgifter till utskottet producerar dessa Finlandsdiskar redan nu tjänster för dem som till exempel har svårt att utnyttja digitala tjänster på grund av bristande färdigheter eller utrustning eller som annars måste uppsöka myndighetens verksamhetsställe.

Servicekanal

Regeringen föreslår att det inledande stycket i 5 § 1 mom. i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016) ändras så att myndigheterna i fortsättningen har möjlighet att använda servicekanalen, men inte skyldighet att använda den. I propositionen (s. 23) konstateras det att slopandet av användningsskyldigheten inte äventyrar enhetligheten i den offentliga förvaltningens digitala infrastruktur eller försämrar interoperabiliteten. Syftet med ändringen är att för användarorganisationerna möjliggöra sådana alternativa metoder för genomförande av informationssäkra lösningar för informationsöverföring som är kostnadseffektivare, lättare att upprätthålla och håller minst samma informationssäkerhetsnivå.

Enligt uppgift medför slopandet av skyldigheten att använda servicekanalen betydande flexibilitet och därigenom kostnadseffektivitet särskilt för organisationer som inte använder kanalen. I befolkningsdatasystemets informationstjänster vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kvarstår servicekanalen som en möjlig integrationslösning.

Utifrån inkommen utredning konstaterar förvaltningsutskottet att slopandet av skyldigheten att använda servicekanalen inte har någon direkt inverkan på myndigheternas verksamhet eller produktionen av tjänster, eftersom servicekanalen fortsätter att produceras och användarorganisationerna erbjuds stöd för ibruktagande och användning av den. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata vidareutvecklar också servicekanalen inom ramen för de tillgängliga resurserna. Förvaltningsutskottet ställer sig bakom förslaget.

Avgifter för vissa stödtjänster

I propositionen föreslås det att 25 § 1 mom. i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster ändras så att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan avstå från att av vissa användarorganisationer ta ut avgift för identifieringstjänster och behörighetstjänster för

Betänkande FvUB 21/2025 rd

fysiska personer. Än så länge har inga avgifter tagits ut för dessa tjänster, men avsikten är att avgifter ska tas ut i fortsättningen. Genom förordning av finansministeriet ska dock vissa aktörer kunna befrias från avgiftsskyldigheten.

Utskottet erfar att behovet av att ta ut avgifter grundar sig på att omkostnadsanslagen för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata skärs ner under de kommande åren och verkets förutsättningar att tillhandahålla och utveckla tjänster i nuvarande form och omfattning kan försämrats. Allokeringen av avgifterna till indirekt offentlig förvaltning och privata aktörer baserar sig på att det inte är möjligt att av statens medel anvisa de organisationer som använder tjänsterna tilläggsanslag för betalning av avgifterna för stödtjänsterna. Myndigheternas tjänster är enligt 4 § i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) i princip avgiftsbelagda.

Enligt den föreslagna 25 § 1 mom. i lagen om stödtjänster behöver avgifter för användning av stödtjänster för offentligrättsliga behov inte tas ut av myndigheter, statsorgan (såsom riksdagen och republikens president och republikens presidents kansli) eller av sådana som sköter en offentlig förvaltningsuppgift och vilkas verksamhet i betydande utsträckning finansieras med statens medel. Avgift behöver inte heller tas ut av sammanslutningar som direkt eller indirekt ägs helt och hållet av en kommun, en samkommun, ett välfärdsområde eller en välfärdsammanslutning, ensam eller tillsammans, eller av stiftelser som har bildats av de nämnda, ensam eller tillsammans. För att trygga en rättvis konkurrens kan avgiften efterskänkas endast till den del det är fråga om användning av stödtjänster för ett offentligrättsligt behov.

Enligt det föreslagna 25 § 4 mom. utfärdas närmare bestämmelser om de användarorganisationer av vilka avgift inte tas ut genom förordning av finansministeriet, det vill säga i praktiken genom avgiftsförordningen. Förvaltningsutskottet har inte haft möjlighet att i samband med propositionen ta del av utkastet till förordning. Sakkunnigutfrågningen gav inte till alla delar svar på vilka som är berättigade till avgiftsfria tjänster och kommer att anges i statsrådets förordning. Utskottet anser därför att det är viktigt att finansministeriet bereder förordningen omsorgsfullt så att i synnerhet de aktörer som sköter offentliga förvaltningsuppgifter vid sidan av sin övriga uppgift blir hörda. Dessutom anser utskottet det viktigt att ändamålsenligheten och de ekonomiska konsekvenserna av den avgiftsfria användningen utvärderas regelbundet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Förvaltningsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 76/2025 rd utan ändringar.

Betänkande FvUB 21/2025 rd

Helsingfors 7.11.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Mauri Peltokangas saf
vice ordförande Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Eveliina Heinäluoma sd
medlem Petri Honkonen cent
medlem Juha Hänninen gl
medlem Christoffer Ingo sv
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Anna Kontula vänst
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Mira Nieminen saf
medlem Saku Nikkanen sd
medlem Hanna Räsänen cent
medlem Paula Werning sd
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

plenarråd Sanna Helopuro.

Betänkande FvUB 21/2025 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Medborgarrådgivningens allmänna rådgivningstjänst bör inte läggas ned.

Enligt propositionen kontaktas den allmänna rådgivningen ungefär 12 500 gånger per år i ärenden som gäller något annat än Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas egna tjänster. Det största problemet med rådgivningstjänsten är att allmänheten inte är tillräckligt medveten om dess existens. Trots detta har tjänsten anlåtats i avsevärd grad.

Äldreombudsmannen bedömer att cirka 300 000 äldre personer i Finland helt saknar digitala färdigheter och att minst lika många saknar tillräckliga digitala färdigheter för att kunna uträtta ärenden på ett säkert sätt. Enligt Statistikcentralen hade 10 procent av 65—74-åringarna och 35 procent av 75—89-åringarna aldrig använt internet år 2022 (Statistikcentralen 2023). Enligt Institutet för hälsa och välfärd hade cirka 70 procent av 85—100-åringarna inte använt internet självständigt (Saukkonen m.fl. 2021; 2022). Redan att hitta kontaktinformation till myndigheternas rådgivning kan vara svårt för många.

Bristen på digitala färdigheter gäller emellertid inte bara äldre, utan också för många i arbetsför ålder bereder det svårigheter att exempelvis kommunicera digitalt med myndigheterna.

Propositionen är problematisk också med tanke på dels möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att uträtta ärenden, dels genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen förutsätter bland annat säkerställande av lika tillgång till informations- och kommunikationsteknik och tjänster, identifiering och undanröjande av hinder för tillgänglighet samt främjande av assistans och stöd. Slopandet av telefonrådgivningen försämrar möjligheterna för många personer med funktionsnedsättning att sköta sina ärenden självständigt.

När myndighetstjänsterna och de tjänster som är nödvändiga i vardagen i allt högre grad blir beroende av digitala tjänster ökar behovet av stöd som är lätt att nå. Enligt regeringsprogrammet för regeringen Orpo är målet att Finland gradvis övergår till att prioritera digitala tjänster som en kanal för myndighetskommunikation. För närvarande behandlas regeringens proposition med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet (RP 124/2025 rd), genom vilken de föreslagna ändringarna avses träda i kraft redan i januari 2026. Ändringen kommer sannolikt att öka behovet av rådgivning och det är bakvänt att den allmänna rådgivningstjänsten samtidigt avvecklas. Också andra ändringar i myndigheternas verksamhet kan öka behovet av allmän rådgivning och information hos rätt myndighet. Exempelvis överförs Valviras och regionförvaltningsverkens funktioner till Tillstånds- och tillsynsverket, som inleder sin verksamhet den 1 januari 2026. Verket övervakar i fortsättningen bland annat att ordnandet av social- och hälsovården och de tjänster som omfattas av välfärdsområdenas organiseringsansvar är lagenliga.

Betänkande FvUB 21/2025 rd
Reservation

I och med att medborgarrådgivningen upphör kommer medborgarnas frågor om allmän rådgivning och handledning sannolikt i allt högre grad att styras till andra offentliga aktörer. Rådgivningen sprids allt mer mellan olika aktörer och det är osäkert hur de små besparingar som eftersträvas genom nedläggningen kommer att uppnås. Regeringen har skurit ner och skär kraftigt också i organisationer som har haft en viktig roll till exempel i stödet och rådgivningen till äldre och personer med funktionsnedsättning.

När tyngdpunkten i medborgartjänsterna allt mer förskjuts till den digitala världen ökar snarare än upphör behovet av lättillgänglig rådgivning.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen förkastar lagförslag 1 och

att riksdagen godkänner lagförslag 2 enligt betänkandet.

Helsingfors 7.11.2025

Anna Kontula vänst